

Kaitseministeerium

29.10.2024 nr 5-1/7177

Kaitseressursside Ameti seisukoht

Justiitsministeerium (JuM) esitas 22.10.2024 Kaitseressursside Ametile (KRA) kooskõlastamiseks halduskohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse tõhustamine) eelnõu.

Muuhulgas kaotatakse kõnesoleva eelnõuga nõue taotleda halduskohtult luba järgmiste õiguste ja lubade peatamiseks, kui kutsealune ei täida tervises seisundi hindamisele ilmumise või ajateenistusse asumise kohustust või kui reservis olev isik ei täida õppekogunemisele ilmumise kohustust:

- jahipidamisõigus (*väljastab Eesti Jahimeeste Selts*);
- mootorsõiduki juhtimise õigus (*väljastab Transpordiamet*);
- kalastuskaart (*väljastab Keskkonnaamet*);
- relvaluba ja relva soetamisluba (*väljastab Politsei- ja Piirivalveamet*);
- väikelaeva ja jeti juhtimise õigus (*väljastab Transpordiamet*).

Sellega seoses tunnistatakse kehtetuks kaitseväeteenistuse seaduse (KVTS) §-d 33¹ ja 71¹, mis reguleerivad eelpool nimetatud õiguste ja lubade peatamise menetluse algatamist, isiku teavitamist ja mis kõige olulisem - KRA ning Kaitseväge (KV) õiguslikku pädevust nende õiguste ja lubade peatamise algatamiseks.

Esmalt juhib KRA tähelepanu asjaolule, et eelnõu väljatöötamisse ei ole kaasatud KRAd ega TRAMi, kes on vahetult seadusemuudatuse subjektideks ning hakkavad vahetult otsustama ilma kohtu vahekontrollita erinevate lubade peatamise üle. Kuna kaasatust ei olnud, ei ole ka käesoleval juhul võimalik KRAal anda seisukohta, kuidas nimetatud muudatused praktikas toimida võiksid ning milliseid protsesse peaksid asutused edaspidi muutma. Põhjus seisneb selles, et KRA ei ole olnud võimalust konsulteerida aegsasti TRAMiga või Keskkonnaametiga, selgitamaks välja nende täpset tööprotsessi lubade peatamise osas. Eelnevast tulenevalt on KRAal keeruline anda hinnangut, kas ja millisel määral võib see mõjutada nii KRA kui ka teiste seotud asutuste tööprotsesse ja töökoormust, mis on vajalikud eesmärgi efektiivseks saavutamiseks ja mis paratamatult muutuvad seoses seadusemuudatustega.

KVTS §-s 33¹ on sätestatud, millisel juhul võib KRA algatada õiguste ja lubade kehtivuse peatamist (KV pädevust reguleerib KVTS §-s 71¹). Enne õiguste ja lubade kehtivuse peatamise algatamist hoiatab KRA isikut, kes on korduvalt jätnud kohustuse täitmata. Hoiatus tuleb isikule kätte toimetada KVTSis sätestatud korras. Kui isik jätab hoiatuses märgitud kohustuse taaskord täitmata, võib KRA taotleda halduskohtult luba isikule väljastatud õiguste ja lubade peatamiseks. Lisaks on sätestatud loetelu, milliseid andmeid ja tõendeid tuleb KRAal halduskohtule esitavale taotlusele lisada. Halduskohtult õiguste ja lubade peatamiseks loa

saamisel (*kohtumäärus*) edastatakse see asutusele, kes vastavaid õigusi ja lube väljastavad. Kohtumäärus on asutusele kohustav ning siinkohal asutus ei saa õiguste ja lubade peatamisest keelduda. Õiguste ja lubade kehtivus peatatakse, kuniks isik on kohustuse täitnud. Kohustuse täitmisest teavitab asutust KRA.

JuMi poolt koostatud eelnõus tunnistatakse eelpool kirjeldatud kord ja põhimõtted kehtetuks ning lubade ja õiguste peatamise sätted jäävad muudetud kujul vaid eriseadustesse (v.a KVTS). Eriseadustes antakse õiguste ja lubade peatamise otsustamine vastavale asutusele (Transpordiamet, Keskkonnaamet, Eesti Jahimeeste Selts, Politsei- ja Piirivalveamet).

Uue sõnastuse kohaselt liiklusseaduse näitel: „*Transpordiamet võib peatada mootorsõiduki juhtimise õiguse kutsealusel, kes ei täida kaitseväeteenistuse seaduses sätestatud tervises seisundi hindamisel osalemise kohustust või ajateenistusse asumise kohustust, ning reservis oleval isikul, kes ei täida Kaitseväge määratud ajaks õppekogunemisele ilmumise kohustust. Transpordiamet lähtub otsuse tegemisel Kaitseressursside Ameti või Kaitseväge poolt isiku ärakuulamise kogutud andmetest, kui lisaandmete saamine ei ole vajalik.*”

Samas on jäetud reguleerimata isiku teavitamise kord, õiguste ja lubade peatamise menetluse algatamise ja läbiviimise kord, menetlemise tähtaeg ning KRA ja KV poolt esitatud taotluse rahuldamata jätmise tagajärjed.

JuM on selgitanud eelnõuga tehtavaid muudatusi järgmiselt:

Muudatuse kohaselt kaotatakse kaitseväeteenistuse seadusest sätted, mis näevad ette kohtuloo taotlemise nõude ülalnimetatud õiguste ja lubade piiramiseks. KRA ning Kaitseväge ei taotle edaspidi enam halduskohtult luba eelnimetatud õiguste piiramiseks, vaid pöörduvad otse õiguse või loa andnud haldusorgani poole ning taotleavad kutsealuse või reservis oleva isiku õiguste või lubade peatamist või nende andmisest keeldumist. Loa või õiguse andnud haldusorganile jääb otsuse tegemisel kaalutlusõigus.

Kaitseväeteenistuse seadus sätestab küll võimaluse isikute õigusi oluliselt piirata, kuid nimetatud õiguste piiramise puhul ei ole põhjendatud kohtuliku eelkontrolli teostamine. Tegemist on täidesaatva riigivõimu otsusega, mille tegemiseks ei peaks olema nõutav kohtu eelnev luba. Kohus tagab loa või õiguse piiramisele hilisema põhjaliku kohtuliku kontrolli, kui puudutatud isik otsustab loa või õiguse piiramise kohtus vaidlustada.

Kaitseväeteenistuse seadusest jäetakse välja ka sätted isikule hoiatuse tegemise kohta, kuna HMSi põhimõtetest tulenevalt on haldusorganil haldusmenetluse läbiviimisel selgitamiskohustus (HMS § 36) ning menetlusosalise arvamuse ja vastuväidete ärakuulamise kohustus (HMS § 40).

Samuti ei ole eelnõuga täpsemalt sätestatud, kuidas edaspidi KRA ja Kaitseväge pöörduvad loa või õiguse andnud haldusorgani poole ning taotleavad kutsealuste ning reservis olevate isikute lubade või õiguste piiramist. Tegemist on haldusorganite omavahelise asjaajamisega, mille kesksed põhimõtted on sätestatud HMSis.

KVTSi sätete (§ 33¹ ja § 71¹) tervikuna kehtetuks tunnistamisega kaotatakse KRA ja KV pädevus vastava toimingu algatamiseks, s.t korduvalt kohustuse täitmisest kõrvalehoidja suhtes lubade ja õiguste kehtivuse peatamise taotlemine ja ka alus sellise piirava meetme rakendamise võimalikkuse kohta. Vastava meetme kasutuselevõtu võimalus jäetakse eelnõuga eriseadustesse.

KRA hinnangul kaudselt eriseaduste kaudu KRA ja KV pädevuse tuletamine ei ole piisav. KV ja KRA õigused ning pädevus kaitseväeteenistuse korraldamisel ja isikutele

piirangute seadmisel peavad olema kehtestatud kaitseväeteenistust korraldavas seaduses.

Siinkohal tuleb välja tuua, et JuM on varasemalt ja korduvalt rõhutanud, et kaitseväekohustuslaste osas andmete küsimise, kogumise, toimingute tegemise alus ja eesmärk ning KRA ja KV pädevus nende toimingute tegemisel peavad olema selgelt sätestatud kaitseväeteenistuse seaduses. Seda eelkõige seetõttu, et kodanikul oleks selge ülevaade ja kindel arusaam, milliseid toiminguid tema suhtes võib alata ja milliseid andmeid selleks on asutusel õigus koguda.

Sisuliselt hakkaks kaitseväekohustuse täitmata jätmise tagajärgede üle otsustama asutus, kelle seadusest tulenev ülesanne ei ole kaitseväekohustuse korraldamine.

Asutusel on õigus töödelda vaid neid isikuandmeid, mis on vajalikud asutusele seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ehk asutuse poolt pakutava teenuse osutamiseks või õiguse tagamiseks (näiteks juhilubade väljastamisel töötleb Transpordiamet vaid neid andmeid, mis on vajalikud isikule mootorsõiduki juhtimisõiguse väljastamiseks. Loetelu andmetest on kehtestatud vastavates õigusaktides). **Samas eelnõuga asutuste õigusi isikute andmete töötlemiseks ei laiendata.**

KRA ei toeta hoiatuse kaotamist. Praktika näitab, et piiravate meetmete rakendamise kavatsuse kohta hoiatusteate saatmisel on positiivne mõju eriti isiku osas, kelle kohustuse mittetäitmine on olnud küll korduv, kuid pole veel muutunud süstemaatiliseks. Selliste juhtumite puhul täidab isik kohustuse peale hoiatuse saamist, mistõttu ei ole vajadust isiku õigusi riivavat otsust teha ja see vähendab hilisemat koormust selgitamise, vaidemenetluse ja halduskohtusse pöördumise vähenemise näol.

Eelnõuga ei ole hinnatud, millised tagajärjed kaasnevad nii isikule kui ka taotluse esitanud asutusele (KRA/KV), kui kaalutlusõigus antakse asutusele. Eelnõus ja seletuskirjas ei ole välja toodud, millised tagajärjed kaasnevad sellisel juhul, kui õigusi ja lubasid väljastav asutus otsustab kaalutlusõiguse alusel jätta KRA taotlus rahuldamata. Samuti tekib küsimus vaidlustamise osas – kas kutsealused asuvad vaidlustama KRA toimingut, milleks on teisele asutusele taotluse esitamine või loa andnud haldusorgani poolt tehtud otsus. Mõlemal juhul tõstab see haldusorganite töökoormust. Samas on võimalik ka vaidlustamist reguleerida selgesõnaliselt, suunates isik on õiguste kaitseks kas konkreetse haldusorgani või kohtu poole. Lisaks jääb ebaselgeks, kuidas teavitab luba andnud asutus taotlejat – käesoleval ajal ei teavita luba peatanud haldusorgan KRA-d oma otsusest luba peatada või peatamata jätta. Sellest tulenevalt jääb ebaselgeks, kuidas saaks KRA luba andnud haldusorgani otsust vajadusel vaidlustada ning kas vaidlustamine toimuks kohtus või luba väljastanud haldusorganis. Järelikult võiks täpsemalt reguleerida ka vaidlustamise korda.

Vältimaks vaidlustamisi seoses lubade peatamise teadete kätte toimetamisega, peame põhjendatuks, et lube väljastavad asutused kehtestaksid analoogselt KVTS §-ga 15 kätte toimetamise Eesti teabevärava teenuse vahendusel, ning et see analoogne säte lisatakse vastavatesse eriseadustesse, et tagada ühtne ja selge õiguslik alus.

Kokkuvõttes:

KRA toetab kohtu loa taotlemise kaotamist, kuid tuginedes eeltoodud põhjendustele, oleme seisukohal, et õiguste ja lubade peatamise otsustamise õigus peaks jääma KRAle ja KVle ning õiguste ja lubade väljastaja asutus jääks otsuse täideviijaks.

Kui JuM KRA seisukohta ei toeta, siis KVTSis peab jätkuvalt olema sätestatud KRA ja KV pädevus kõrvalehoidjate suhtes õiguste ja lubade kehtivuse peatamise taotlemine, lisaks peab

säilima kõrvalehoidja teavitamise kord - seega **KVTSi §-e 33¹ ja 71¹ ei saa tervikuna kehtetuks tunnistada**. Täiendavalt peab analüüsima eelnõuga tehtavate eriseaduste muudatuste mõju asutuste töökorraldusele ja töökoormusele. Muudatuste rakendamiseks on kindlasti vajalik piisav aeg, et KRA saaks luba andvate haldusorganitega omavahel vajalikud protsessid läbi arutada ning teha vajalikud arendused.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Martin Kukk
peadirektori asetäitja
peadirektori ülesannetes